

vuoteellaan puhui hän uudesta runoteoksesta, josta runoilijan sanojen mukaan piti tulla oikein "alkuperäinen ja kaunis". Mutta kuolema katkaisi työn.

Hänen hautajaisiinsa tämän kuun 12 p:nä otti osaa koko Tukholman järjestynyt työväestö. Upsalan ylioppilaitten ja koko Ruotsin sivistyneen yleisön mukana. Tukholman sosialidemokraattisen kunnallisjärjestön Frödingin haudalle laskemassa seppeleessä oli sanat: "Viimeinen kiitos kansan runoilija ylimykselle."

Yksi runoilija on siis taas la kannut runoilemasta, mutta runoilijat eivät kuole. Tämän käsitti Fröding jo eläissään kirjoittamassaan runossa "Kuoleman jälestä". Siinä arvelee hän olemuksensa kohoavan haudan syvyydestä, avaruuden vapaaseen väljyyteen, jossa mikään ei kahlehti hänen totuutta etsivää sieluansa. Runoilija elää teoksissaan. Vapauden, kauneuden, totuuden tulkki ei unohdu kansan muistista.

Uusi ja vanha mailmankatsanto

Elämisluonnon ominaisuuksiin kuuluu koettaa saada selvyyttä ympärillä olevien ilmiöiden syistä, muodostaa niistä itselleen määrättyjä mielikuvia ja näitä viime mainituista yhdistämällä luoda itselleen enemmän tai vähemmän kokonainen mailmankatsanto. Tämän valossa on hänen sitten helpompi selittää suhteensa mailmankaikkeuteen ja sen avulla turvallisempi ja varmempi tulla toimeen elämäntielä. On siis ilman muuta selvää miten tärkeä mailmankatsanto on ihmisen koko elämälle. Se muodostaa toisin sanoen johtavan periaatteen kaikissa hänen toimissaan ja tulee sen siis, tyydyttävästi täyttääkseen tarkoituksensa, olla mahdollisimman varman

ja monipuolisen.

Kysymykseen, miten sitten voi pi luoda itselleen tällaisen luotettavan elämäntoverin, saapi vastauksen oikeastaan jo edellisestä. Mailmankatsantomme perustuu kokemukseemme ympärillä olevista ilmiöistä, joten siis sellainen vastaa paraiten tarkotustaan, joka perustuu laajimpaan kokemukseen. Emme siis saa perustaa mailmankatsomusta, jolle pysyvää arvoa tahdomme, mielikuvituksiin, vaan mahdollisimman vakavaan järjentyöhön. Ja kun ympärillä olevien ilmiöiden selvittäminen kuuluu tieteelle, täytyy myös todellisen mailmankatsannon perustua tieteeseen ja etupäässä luonnon-tieteeseen.

Sanoimme, ettei pysyvistä arvoa vaativa mailmankatsanto saa perustua mielikuvitukseen. Mutta syntyäikäänsä nähden täytyi kristillisen mailmankatsomuksen perustautua juuri mielikuvitukseen, sillä sellaista tiedettä, joka kelpaisi mailmankatsannon perustaksi, ei siihen aikaan vielä löytynyt. Kristinoppi ei siis vastaa sitä päävaatimusta, mikä mailmankatsomukselle on pantava ja luonnollista kehitystä seuraten sen siis on väistyttävä meidän päivämme tieteen ja siihen perustuvan mailmakatsannon tieltä.

Alussa ja vielä pitkät ajat jälkeenkin päin riitti kristinoppi ihmisiä vakuuttamaan kun mikään ei ollut uskon esteenä, vaan kaikkea voi yksinkertaisesti uskoa, mutta mitä enemmän ihmiskunta kehittyi, mitä enemmän sen tiedot laajenivat, sitä enemmän heräsi myös kysymyksiä, joihin kristinoppi ei enää kyennyt antamaan vastausta. Ja kun lisäksi itse kristinopissa näytettiin eittämättömiä erehdyksiä ja ristiriitaisuuksia, kasvoi kaikista vainoista välittämättä sen epäilijäin lukumäärä. Uuden mailmankatsomuksen tarve tuli päivä päivältä tuntuvammaksi, mailmankatsomuksen joka ei antaisi ihmiskunnan tärkeimpiin kysymyksiin valheellisia vastauksia tai opettaisi päivän selviä mahdottomuuksia. Näin sai alkunsa uusi mailmankatsanto eli "järjen uskonto", jolta kristinoppi kuitenkin kieltää kaiken olemisoikeuden.

Väitetään, että luonnontieteen ainoana tehtävänä muka olisi

vaan ulkonaisten havaintojen tekeminen ja että sen sellaisena tulisi pysytellä mailmankatsantokysymyksiin katsoen puolueettomana. Mutta tähän on kaikella painolla vastattava, että luonnontiede ei voi rajoittua yksistään luonnonilmiöiden luettelemiseen, vaan sen lopulta täytyy myös kokemuksistaan vetää johtopäätökset. Ja että se silloin ainehistoon valmistellessaan useasti joutuu ristiriitaan uskonnon — jolla tavallisesti ymmärretään kristinoppia — kanssa, on itsestään ymmärrettävää. Uskonto ja tiede, taikka, mikä on samaa, mielikuvitus ja tieto ovat nyt kerta kaikkiaan lukuisista sovitusyrityksistä huolimatta toistensa vastakohtia, ja toisen täytyy ajanpitkään väistyä toisen tieltä.

Moni, joka on tullut vakuuteksi kristinopin riittämättömydestä, on ehkä edelleen epäilevällä kannalla, tokko todellakin "järjen uskonto" on paljoka parempi kun tuo kristillinen. Oliko ehkä perää väitteessä, että sen mukana paheet tulevaisuudessa tulevat vapaasti vallitsemaan ja kaikki hartaus haihtumaan. Mitkä ovat uuden mailman katsannon — *monismin* — edut?

Ennen kaikkea sen antamassa vapautavassa tunteessa. Mutta tämä on vallan toista, kun mitä vastustajat väittävät. Uusi mailmankatsanto vapauttaa meidät siitä ahdistavasta tunteesta, että kaikki meidän tekomme, pienimmätkin merkitsevät meille ijäisyttä, toisille joko ikuista autuutta taikka toisille kadotusta, se vapauttaa meidät alituisen tar

kastuksenalaisuuden tunteesta, joka monen on saattanut epätoivon partaalle. Se ei kuitenkaan anna meille oikeutta antautua va paasti himojemme ja halujemme haltuun, sillä luonnonhavaintojen tekeminen, vakuutta meitä, että kaikki muodostaa yhden suuren kokonaisuuden, ettei kukaan elä yksin, vaan alituisessa yhteydessä ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kellään ei ole siis oikeutta oman persoonansa häikäilemättömään esille vetämiseen, vaan on jokaisen tyydyttävä asemaansa. Ei siis häikäilemättömyyttä, vaan vaatimattomuutta ja kohtuutta opettaa uusi "uskonto". Tässä voisi sanoa, ettei se siis aikaan saa enempää kuin kristinoppikaan, mutta silloin on huomattava, että edellinen *perustelee* vaatimuksensa selvillä, järjellisillä ja siis vakuuttavammilla syillä, kun kristinoppi, joka vetoamalla "jumalan käskyihin" osaa ainoastaan *käskä*.

Näin aateloittaen ihmisten keskinäiset suhteet osaa uusi mailmankatsantokanta myös jalostaa ihmisen suhteen luontoon. Kristinoppi johtaa mailmanhalveksu-miseen haukkumalla maata surunlaaksoksi. Mikä väärinkäsitys! Ihmisen, joka joka hermollaan on sidottu maahan, vuosikymmeniä saa sillä elää, hänen pitäisi halveksia tätä "äitiään" ja aina silmänsä luoda vaan tuonne "korkeampaan mailmaan", tähtitarhain taakse! Uusi mailmankatsamus päinvastoin asettaa luonnon ensi sijaan, ei milloinkaan kammoksu maata murheenlaaksona. vaan sen sijaan saar-

naa rakkautta maahan ja maalliseen elämään. Näin se myös laajentaa lähimmäisen rakkauden, jonka kristinoppi yksipuolisesti supistaa ihmisten keskuuteen, ko ko luontoon. Ei kukaan ajattele va uuden mailmankatsomuksen kannattaja kiusaa eläimiä, ei tahallaan, turhanpäin repäise kasvia tieltään. Hän on huomavaivainen ja huolenpitävä ei ainoastaan toisista ihmisistä, vaan eläin- ja kasvikunnasta. Hän myöntää kaikille elämisoikeudet eikä asetu luonnon "herraksi", joka mielin määrin saa noita "järjettömiä", "kuolematonta sielua" vailla olevia tallata. Uusi oppi ei aseta yksityisiä käskyjä, joiden täyttäminen pian tuodittaa siihen uskoon, että sillä kaikki on tehty, vaan se tuntee yhden ainoan kehoituksen, joka kuuluu: syvenny luontoon ja tee vaan se, mikä on sopusoinnussa siten saavutetun vakaumuksen kanssa. Tässä käskyssä piilevät tuhannet muut.

Kysymykseen, minkä vastauksen uusi mailmankatsanto antaa ihmiskunnan "korkeimpiin ja viimeisiin arvoituksiin", mistä mailma on alkunsa saanut, mikä sen tarkoitus on ja mihin se joutuu, täytyy meidän myöntää, että tässä se vaikenee. Näihinkin kysymyksiin luulee kristinoppi voitansa vastata, mutta miten se vastaa, tarkastakaamme pikimmiten. Sen mukaan on jumala luonut mailman, jossa ihmisen on valmistauduttava ikuisen autuuteen, jonka jälkeen mailma on jälleen niin sanoaksemme palaava jumalaan. Siinä mailman synty, tarkoitus ja loppu! Ja tä-

hän pitäisi ajattelevan ihmisen tyytyä? Kun esim. kysytään, mistä jumala on alkusin (ja minkä vuoksi sitä ei saisi kysyä?), saa vastaukseksi, että hän on ollut ijankaikkisesti. Sillä ei ole mitään ratkaistu, vastattu eli selitetty! Edelleen: mitä varten tuo summaton määrä kaikenlaisia eliöitä maan päällä, kuten eläimistö ja kasvisto valtamerissä, joiden kanssa tavallinen ihminen ei milloinkaan ole tekemisissä ja joista vasta uusimpien tutkimusten kautta on saatu tietoakin; minkä vuoksi nuo lukemattomat eliöt, jotka ovat suorastaan ihmisen surmaksi — minkä vuoksi kaikki tuo maan päällä, jos se vaan on ihmisen "valmistukseksi ikuiseen autuuteen"? Mitä varten avaruus määräämättömine tähtineen? Tämä kaikki olisi luotu ihmistä silmällä pitäen ja häntä varten! Näihin vastakysymyksiin vaikenee kristinoppi tahi vetoaa "kaikkivaltiaaseen jumalaan joka käsittämättömässä viisauudessaan" niin on kaikki

laatinut. Siis arvoitus mailman alusta ja lopusta vastataan arvoituksella, joka on vielä käsittelemättömämpi kuin edellinen. Uusi mailmankatsanto tunnustaa rehellisesti voimattomuutensa näiden korkeimpien kysymysten edessä, mutta toivoo joskus ehkä pääsevänsä niiden ratkaisua lähemmäksi. (Tämä tietysti ei estä yksityisiä tiedemiehiä ja muita lausumasta *arveluitaan* näistä kysymyksistä.)

Mitä uuden mailmanatsomuksemme käytännölliseen merkitykseen tulee, niin sen suojassa eivät mitkään puoluepyyteet viihdy eikä sitä voi väärinkäyttää minkään luokan hyväksi. Päin vastoin on se omiaan tasottamaan ja lievittämään yhteiskunnallisia vastakohtia, kun se yleisemmin tulee omistetuksi ja ihmiset tulevat havaitsemaan että saman suuren luonnon lapsina heidän kaikkien onni on yhden onni ja päin vastoin.

("Neue Weltanshaungin mukaan. Monisti.)

Herätyshuuto

*Herää, nouse köyhälistö!
jo aamus alkaa koittaa.
Ja kuule virttä valituksen,
kuorot suuret soittaa.*

*Herää nouse veli, sisko,
jo aikas olet maannut.
Kurjuutta ja kidutusta
jo tarpeeks' olet saanut.*

*Herää, nouse taisteluun,
nyt aika sitä vaatii,
että kerran itselles
voit uudet lait laatii.*

*Herää, astu riveihin.
Äl tiedotonna makaa.
Uudet aatteet ihanaiset
onnen sulle takaa.*

O. Saari.